

1. november 2024

Forsvaret: Ubesvarte spørsmål

Det er spesielt to forhold som vil bli avgjørende for en realistisk styrkelse av forsvarsevnen i tråd med budsjettøkningene. Stortinget må få vite hvordan de håndteres.

Langtidsplanen for forsvarssektoren (LTP), som Stortinget enstemmig har vedtatt, åpner muligheter for en omfattende styrkelse av så vel det militære forsvaret som totalforsvaret. Kjernen i LTP er betydelige budsjettøkninger gjennom de kommende tolv år. Men veien til en omfattende styrkelse av Forsvarets kapasitet for å håndtere sine oppgaver er ikke risikofri.

For det første: Balansen (eller historisk, ubalansen) mellom investeringer og drift hviler truende i horisonten. Tommelfingerregelen fra allierte land er at investeringsandelen over tid bør ligge omkring 20-23% av budsjettet mens 77-80% kreves for driftsmidler for å gi utnyttelse av investeringene. Disse prosentandelene er ikke naturkonstanter, det er rom for tolking av begrepene og kortsiktige avvik. Men når LTP innebærer en investeringsandel rundt 50 % om noen år, er det all grunn til se dypere i detaljene. Det må ikke iverksettes store investeringer (brigader, fartøyer, fly) uten at vedtak om anskaffelser ledsages av driftsbudsjett for anskaffelsen. Vi MÅ bryte den onde sirkelen som har brakt oss til dagens situasjon hvor vi mangler personell, vedlikehold, beholdninger og andre driftsmidler for utnyttelse av investeringene. Eksempel: Vi har seks undervannsbåter, men kan bare stille en eller tidvis to av dem kampklare for oppdrag. Tilsvarende for andre fartøysklasser, og for de kostbare kampflyene F-35. I ubalansen mellom investeringer og drift ligger en enorm utfordring, ikke minst fordi den krever rammeplanlegging over 10-20 år. Hvordan kan dette organiseres? Her ligger den andre store risikoen.

For det andre: Det må opprettes gjennomgående linjer for ansvar og fullmakter i planlegging og daglig styring, fra Forsvarssjefen gjennom sjefene for forsvarsgrenene og relevante etater. Bare i et slikt styringssystem er det mulig å tilpasse prioritering av tiltak og budsjetter for å sikre maksimal operativ kapasitet. Dynamisk tilpasning vil være en nødvendighet: trusselvurderinger og oppdrag kan endres, og planforutsetningene endres av teknologisk utvikling og – ikke minst – kostnadsoverslag og leveringstider. Temaet omtales i budsjettproposisjonen for 2025 (pkt. 3.1.9), men de nye styringslinjene omtales ikke. Faren er at det kanskje ikke dreier seg om sammenhengende linjer for ansvar og fullmakter opp til forsvarssjefen, men om justering av dagens kompliserte nettverk for ansvarsfri koordinering. Styringslinjene er formelt regjeringens/departementets ansvar, men gitt viktigheten og de senere års mislykkede styringsmodell (i flg. Riksrevisjonen og departementet selv) bør nødvendige tiltak rapporteres til Stortinget. 